

FRANC KOVAČ:

Izprehod po Koroškem.

III.

o l. 1848. je stanoval »flegar« v Majareji pod gradom, kjer stanujejo sedaj najemniki važenberškega veleposestva. Pobiral je desetino in nadzoroval tlako. Robota je bila huda, tri dni v tednu od sv. Jurja do sv. Mihaela in še krmo za vprežno živino je moral vzeti kmet sam s seboj. Kmetje šentjurske fare so bili podložni različnim gospodstvom: Važenbergu, Ramšiselnu, Töllerbergu v Šmarjeti, Visoki Ostervici, Wundrovemu gradu in nekaj gospodstvu Höhenbergu v Tinjah. Važenberški grad uživa tudi žalostno slavo, da je bil tukaj 4. februarja 1715. Tinjčan Peter Enzi zavoljo čaranja obsojen na smrt in sežgan na grmadi — zadnji primer čarovniških pravn na Koroškem.

Na južni strani vidiva gozdni hrib, tako zvani »Šac«, o katerem govore, da je ondi skrit velik zaklad, ki ga straži strašna pošast.

Pa ker je tako prijetno v tej okrogli grajski sobi uživati lep razgled, se pomudiva še nekoliko tukaj! Povedati hočem pravljico o postanku Važenberškega gradu.

Uboga deklica je stanovala s svojimi slepimi starši v siromašni koči ob poznejšem Važenberškem gradu ter morala skrbeti poleg teh še za manjšega brata. Deklica, polna ljubezni do staršev in brata, jim je hotela pomagati iz uboštva. Zato je velikokrat prosila ljubega Boga, naj bi kje na pošten način dobila toliko denarja, da bi mogla oskrbeti starše in brata.

Bog jo usliši. V sanjah ji je bilo nekoč rečeno, naj gre na hrib z brinjevo vejico v roki. Kjer se vejica nagne k tlom, ondi naj koplje. In res najde toliko, da so bili oskrbljeni starši in brat. Našla je še več, toliko namreč, da je mogla dati sezidati grad, ki je dobil ime »Waisenberga«, ker ga je sezidala sirota, ki je imela sicer še žive starše, a vendar je bila tako uboga, da je bila popolnoma izročena dobri sreči.

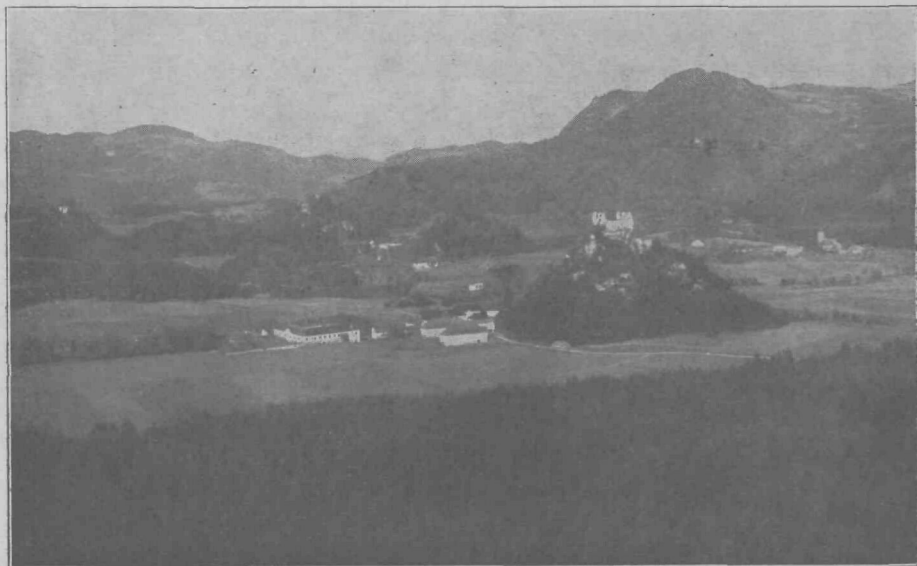
Na to pripovedko nas spominja še kamenita plošča, ki je bila pred leti vzdana nad zunanjimi vrati obrambnega stolpa, a so jo pred leti zavoljo zgodovinske važnosti spravili v Trušnje. Plošča ima latinski in nemški napis, ki se glasi slovensko:

»Sirota dala gradu je ime. O, Bog, ki oče si sirot, mogočen Stvarnik vseh stvari, varuj to hišo vsak čas.«

Ozriva se nekoliko še na ono majhno belo cerkvico ob znožju škofljice! To je podružnica sv. Lenarta in leži na najlepšem idiličnem kraju vse župnije. Cerkvica je majhna, popolnoma preprosta gotska

stavba brez vsakih zanimivosti, a notranjščina s svojo harmonično skladnostjo posameznih razdalj in enakomerno razdelitvijo svetlobe nad vse ugodno vpliva na obiskovalca. Nekoč je bila cerkvena ograjena od zunaj okrog in okrog z dolgo verigo. Najstarejši mož v fari ve povedati, da so se nekoč fantje, ki so jih lovili v štirinajstletno vojaško službo, vneto priporočali svetniku v varstvo. V lesenem stolpiču je do letos od svetovne vojske visel samo en zvon, ki je bil ulit l. 1606.

Pa stopiva sedaj še nekoliko na drugo stran, tja v bivšo grajsko kapelico. Tukaj opaziva še dobro ohranjena gotska okna, razne okraske in celo ostanke nekdanjih slikarij, dve podobi bivše kapelice se pa nahajata v župni cerkvi šentjurski.

Grad Važenberg

Grad Srednje Trušnje Cerkev na Želinjah

Na jug nama zapira pogled mogočen kopast hrib (662 m) Št. Lambert, padajoč strmo in navpično na vse strani. Slikovit pogled! Gola strma stena, nad 100 m visoka kot v visokih alpskih pokrajinah, na vrhu gore visoka planota, poraščena s temnimi smrekami in tik ob prepadu cerkvena sv. Lamberta, kamor prideš po edini strmi poti, ki je vsekana v skalo.

Tu sva na prazgodovinskih tleh. Na mestu, kjer se dviga cerkev, je stalo nekoč pogansko rimsko svetišče Jupitra dolichena in sedanja cerkev je postavljena iz kamnja nekdanjega tempeljna. Mnogi rimski nagrobni kamni so vzdani v cerkveni zid. Okrog cerkve še opaziva približno 1 m visok in 60 m dolg rimski zid, ostanek nekdanje rimske

utrdba. V taborišču (kastelu) je bivala stalna rimska posadka in jezdeci so tu ob križišču rimskih cest spremljali rimsko pošto in skrbeli za javno varnost. Nekaj milj od tu proti Virunumu na Gosposvetskem polju, v Lavantinski dolini, Podjuni ali Hüttenbergu so spremljali jezdeci rimske prevoze do prihodnje postaje. Sedanjo cerkvico sv. Lamberta, kakor tudi župni cerkvi v Št. Jurju na Vinogradih in Šmarjeti je sezidala blažena grofica Hema, ki je imela v Trušenjski dolini posestva. V cerkev je l. 1664. udarila strela in jo močno poškodovala, da so jo šele prihodnje leto mogli popraviti. Vendar je bila cerkev v začetku 20. stoletja že popolnoma v razpadu in izročena pogubi, dokler je niso 1910. temeljito popravili in zgodovinsko znamenito stavbo rešili pogina.

Ako si, dragi moj, zadosti trden v glavi, stopiš lahko čisto na rob skale in tukaj vidiš 150 m pod seboj ravno polje in obširno kmetiško hišo tik pod nogami. Če je kdo še tako spreten hribolazec, od te strani po navpični, gladki steni je vsak poizkus nemogoč. In tik spodaj okrog hiše je rimsko-keltsko grobišče. L. 1876., 1904. in 1924. so izkopali približno pol metra pod zemljo rimske novce iz prvih treh stoletij po Kristusu, razne okraske iz brona, nadalje zidane grobnice z dobro ohranjenimi okostenjaki. Mrtveci so bili pokopani tako, da so gledali z obrazom proti solnčnemu vzhodu. Kosti so nenavadno velike in močne, lobanja je bila debela 8—9 mm. Iz tega spoznamo, da so nekoč živeli močni in orjaški ljudje, a takrat še ni bilo sedanje mehekuznosti, takrat še niso kvarili človeškega rodu pogubni alkohol, žganje in nikotin.

Snežni mož gre potovat.

Snežni mož ob beli cesti
žalostno je zaihtel:

»Kot jetnik sem k flom priklenjen,
pa bi rad po svetu šel!«

Črna vrana zarežala
zlobno se nad njim je: »Kum,
kar na noge čvrsto stopi!
Pojde že kako. Pogum!«

Veverica poskočila
radostno je z vrha smrek:
»Ded, če hočeš, naučim te,
da boš skakal z brega v breg!«

In je s Krasa privihrala
burja, tetka muhasta,
dedu tožnemu dejala:
»Ti bom jaz pomagala...«

Bums! — se vanj je zaletela.
Snežni mož je šel odtod:
v jarek pal je... Vran se smeje:
»Dedek stari — srečno pot!«

Mirko Kunčič.

